

Beesd, Achterstraat 32a
(Gemeente Geldermalsen, Gld.)
Een Archeologisch Bureauonderzoek en
Inventariserend Archeologisch Veldonderzoek
Verkennde en karterende Fase
Definitief
Steekproefrapport 2018-10/11

Beesd, Achterstraat 32a
(Gemeente Geldermalsen, Gld.)
Een Archeologisch Bureauonderzoek en
Inventariserend Archeologisch Veldonderzoek
Verkennde en karterende Fase
Definitief
Steekproefrapport 2018-10/11

Beesd, Achterstraat 32a
Gemeente Geldermalsen (Gld.)
Een Archeologisch Bureauonderzoek en
Inventariserend Archeologisch Veldonderzoek
Verkennde en karterende Fase

Een onderzoek in opdracht van dhr. R. Dekker,
DNS planvorming b.v.

Steekproefrapport 2018-10/11
ISSN 1871-269X

auteurs: J.S. van der Heul MA, archeoloog,
drs. R. Exaltus, senior KNA-prospecteur
(Actor registratienummer 9290 9010)
autorisatie: dr. J. Jelsma, senior KNA-archeoloog/
KNA-Prospecteur
(Actor registratienummer 35453178)

Goedgekeurd door de bevoegde overheid,
Gemeente Geldermalsen
mevr. A. Gerris
d.d. 30 november 2018

De Steekproef werkt volgens de Kwaliteitsnorm
Nederlandse Archeologie 4.0 en is gecertificeerd voor
BRL SIKB 4000, protocollen 4001, 4002, 4003,
4004, 4006. Voor dit onderzoek zijn protocollen
4002 en 4003 van toepassing.

Foto's en tekeningen zijn gemaakt door
De Steekproef bv, tenzij anders vermeld.

© De Steekproef bv, Zuidhorn, november 2018

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd
en/of openbaar gemaakt zonder bronvermelding.
De Steekproef bv aanvaardt geen aansprakelijkheid
voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing
van de adviezen of het gebruik van de resultaten van
dit onderzoek.

De Steekproef bv
Archeologisch Onderzoeks- en Adviesbureau
Hogeweg 3
9801 TG Zuidhorn

<i>telefoon</i>	050 - 5779784
<i>internet</i>	www.desteekproef.nl
<i>e-mail</i>	info@desteekproef.nl
<i>kvk</i>	02067214

Inhoud

Samenvatting

1. Inleiding.....	1
• 1.1 Aanleiding en doel (KNA 4.0 LS01).....	1
• 1.2 Locatiebeschrijving (KNA 4.0 LS02).....	2
2. Bureauonderzoek.....	4
• 2.1 Bronnen.....	4
• 2.2 Fysische geografie (KNA 4.0 LS04).....	4
• 2.3 Archeologie (KNA 4.0 LS04).....	10
• 2.4 Historische geografie (KNA 4.0 LS03).....	14
• 2.5 Archeologisch verwachtingsmodel (KNA 4.0 LS05).....	16
3. Veldonderzoek.....	19
• 3.1 Aanpak veldonderzoek (KNA 4.0 VS01, VS08).....	19
• 3.2 Resultaten veldonderzoek (KNA 4.0 VS03).....	21
4. Conclusies en advies (KNA 4.0 VS07).....	23

Gebruikte bronnen

Lijst van Figuren en Tabellen

Appendix: I Archeologische periode-indeling II Boorbeschrijvingen

Samenvatting

In verband met de sloop van bedrijfsbebouwing en de nieuwbouw van twee woningen is een bureauonderzoek en inventariserend archeologisch veldonderzoek uitgevoerd op een terrein aan de Achterstraat 32a te Beesd in de gemeente Geldermalsen. De geplande verstoringsdiepte van de bouw is 50 centimeter onder het maaiveld, diepe kelders worden niet aangelegd. In verband met bodemverontreiniging worden delen van het terrein afgegraven van 50 tot 100 centimeter onder het maaiveld. Volgens het archeologisch beleid van de gemeente Geldermalsen is de maximaal toegestane verstoringsdiepte 30 centimeter onder het maaiveld. Om deze reden is archeologisch onderzoek verplicht. Het doel van het onderzoek is om een archeologische verwachting op te stellen en vast te stellen of er behoudenswaardige archeologische resten aanwezig zijn in het plangebied. Het onderzoek bestaat uit een bureauonderzoek en een inventariserend veldonderzoek.

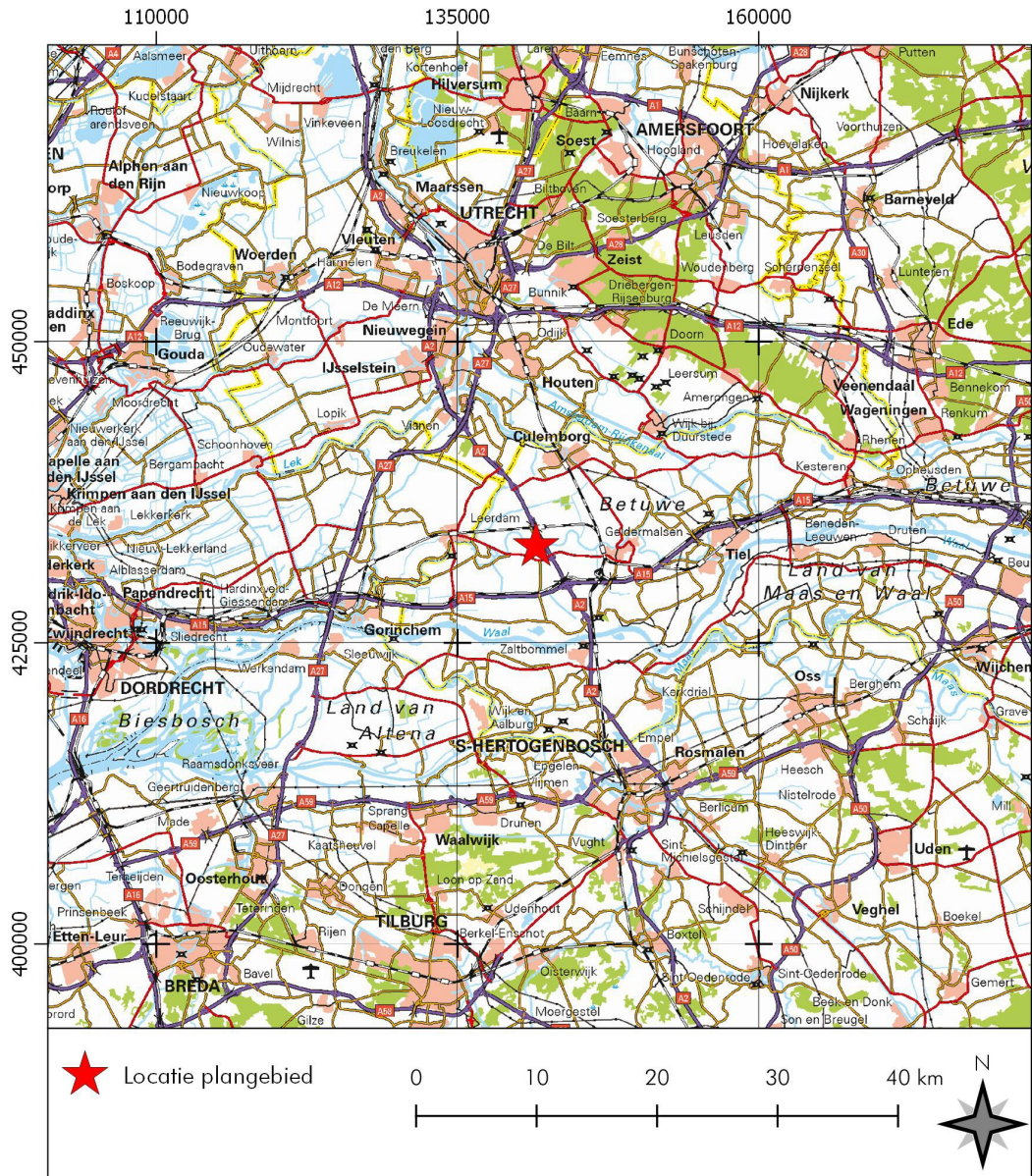
Het plangebied ligt op de rand van de oude kern van Beesd en tevens op de rand van de stroomgordel van de Linge. In de oeverwalafzettingen van de Linge kunnen archeologische resten aanwezig zijn die dateren uit de late ijzertijd tot en met de nieuwe tijd. Resten hiervan worden verwacht onder de bouwvoor en/of in de oeverwalafzettingen.

Om het gespecificeerd archeologisch verwachtingsmodel te toetsen zijn in het plangebied zes boringen geplaatst met een guts en een edelmanboor met een diameter van twaalf centimeter. Hoewel dit booronderzoek in eerste instantie tot doel had om de mate van intactheid van de bodem te bepalen en om zodoende na te gaan of hierin nog behoudenswaardige archeologische resten in aanwezig kunnen zijn, volstaat het door de geringe oppervlakte van het plangebied en de plaatsing van minimaal zes boringen, tevens als karterend booronderzoek.

Uit de resultaten van het booronderzoek blijkt dat de bovenste meter van de bodem uit relatief recent geroerde klei bestaat waarin tot ongeveer een meter diepte slooppuin voorkomt. Op drie boorpunten bleek dermate veel slooppuin aanwezig dat geen boring tot diepte kon worden uitgevoerd. Op de overige drie boorpunten was dit wel het geval. Op deze boorpunten is tot op een diepte van tenminste drie meter beneden het maaiveld een door zandlaagjes onderbroken pakket van sterk zandige klei aangetroffen. Het betreft waarschijnlijk een afzetting die is ontstaan op de overgang van een oeverwal naar een kom-achtige vlakte.

Selectieadvies (KNA 4.0 VS07) door drs. R.P. Exaltus (senior KNA Prospector)

De bovenste meter van de bodem blijkt recent te zijn verstoord en zal daarom geen relevante archeologische sporen bevatten. De vanaf een meter beneden het maaiveld aanwezige afzettingen zijn van natuurlijke oorsprong en bevatten geen vegetatie-horizonten of overige lagen die samen zouden kunnen hangen met resten van bewoning uit het (verre) verleden. Nergens in het plangebied zijn dan ook relevante archeologische indicatoren gevonden. In verband hiermee geven de resultaten van het onderzoek geen aanleiding om archeologisch vervolgonderzoek te adviseren. Evenmin zijn archeologische resten gevonden waarmee tijdens de verdere planvorming rekening zou moeten worden gehouden. Geadviseerd wordt om het terrein vrij te geven voor de geplande ingrepen.

Figuur 1: Beesd, Achterstraat 32a: uitsnede van de topografische kaart. Het plangebied ligt bij de rode ster. Bron: Publieke Dienstverlening op de Kaart.

1. Inleiding

1.1 Aanleiding en doel (KNA 4.0 LS01)

In opdracht van de heer R. Dekker van DNS planvorming b.v. is een inventariserend archeologisch veldonderzoek uitgevoerd op een terrein aan de Achterstraat 32a, te Beesd, gemeente Geldermalsen, provincie Gelderland (zie Figuur 1). De aanleiding voor het onderzoek is het voornemen om op het perceel de bedrijfsbebouwing te slopen en twee woningen te bouwen. De verstoringsdiepte van de bouw is 50 centimeter onder het maaiveld, diepe kelders worden niet aangelegd. In verband met bodemverontreiniging worden delen van het terrein afgegraven van 50 tot 100 centimeter onder het maaiveld. Het plangebied ligt aan de rand van de historische dorpskern en op de gemeentelijke beleidskaart ligt het in een zone met Waarde Archeologie 2 (zie Figuur 12). Volgens het archeologisch beleid van de gemeente Geldermalsen geldt voor deze zone een maximaal toegestane verstoringsdiepte van 30 centimeter onder het maaiveld en maximaal 100 m². Omdat de graafwerkzaamheden de toegestane verstoringsdiepte overschrijden is vroegtijdig waardestellend archeologisch onderzoek nodig (Willemse 2015).

Het doel van het onderzoek is om een archeologische verwachting op te stellen en vast te stellen of er behoudenswaardige archeologische resten aanwezig zijn in het plangebied. Het onderzoek bestaat uit een bureauonderzoek en een inventariserend veldonderzoek. Bij het bureauonderzoek is een archeologisch verwachtingsmodel van het gebied gemaakt aan de hand van beschikbare fysisch-geografische, archeologische en historisch-geografische informatie. Tijdens het veldonderzoek is dit verwachtingsmodel getoetst. Daartoe is van de bodem bepaald wat de opbouw en gaafheid zijn en is gezocht naar archeologische indicatoren.

Figuur 2: Beesd, Achterstraat 32a: Het plangebied gezien vanaf boorpunt 3 in zuidelijke richting.

1.2 Locatiebeschrijving (KNA 4.0 LS02)

Het plangebied ligt ten noorden van de Achterstraat in Beesd, gemeente Geldermalsen, provincie Gelderland. Aan de westzijde grenst het gebied aan de Huis te Beestlaan. Het plangebied bestaat uit het (te slopen) bedrijfsgebouw aan de Achterstraat 32a en de bestrating aan de westzijde hiervan. De totale oppervlakte van het plangebied bedraagt circa 0,16 hectare. In het gebied liggen meerdere kabels (zie Figuur 3).

Figuur 3: Beesd, Achterstraat 32a: locatie van het plangebied binnen Beesd afgebeeld met de aanwezige kabels en leidingen. Bron: Opentopo en KLIC.

Tabel 1: Beesd, Achterstraat 32a: administratieve gegevens

provincie:	Gelderland
gemeente:	Geldermalsen
plaats:	Beesd
toponiem:	Achterstraat 32a
bevoegde overheid:	Gemeente Geldermalsen
opdrachtgever:	dhr. R. Dekker, DNS planvorming b.v.
oppervlakte:	0,16 hectare
hoogte:	circa 3,7m + NAP
centrumcoördinaten:	141.521 / 433.024
onderzoeksmeldingsnr:	4641198100
uitvoeringsperiode:	oktober 2018
onderzoeksdiepte:	2 m -mv
fase onderzoek:	bureauonderzoek en veldonderzoek verkennende en karterende fase
beheer documentatie:	De Steekproef bv, E-depot RCE, Provincie Gelderland, DANS

2. Bureauonderzoek

2.1 Bronnen

De bronnen die voor dit onderzoek van toegevoegde waarde zijn geweest zijn opgenomen in de literatuurlijst aan het einde van dit rapport. Voor de paragraaf over archeologie is ARCHIS 3 geraadpleegd. Dit is het archeologisch registratie- en informatiesysteem van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. Deze databank is toegankelijk voor organisaties die werkzaam zijn in de archeologie. Voor de paragraaf over de historische geografie is onder meer gebruik gemaakt van topotijdreis.nl. Hierop zijn historische kaarten in te zien.

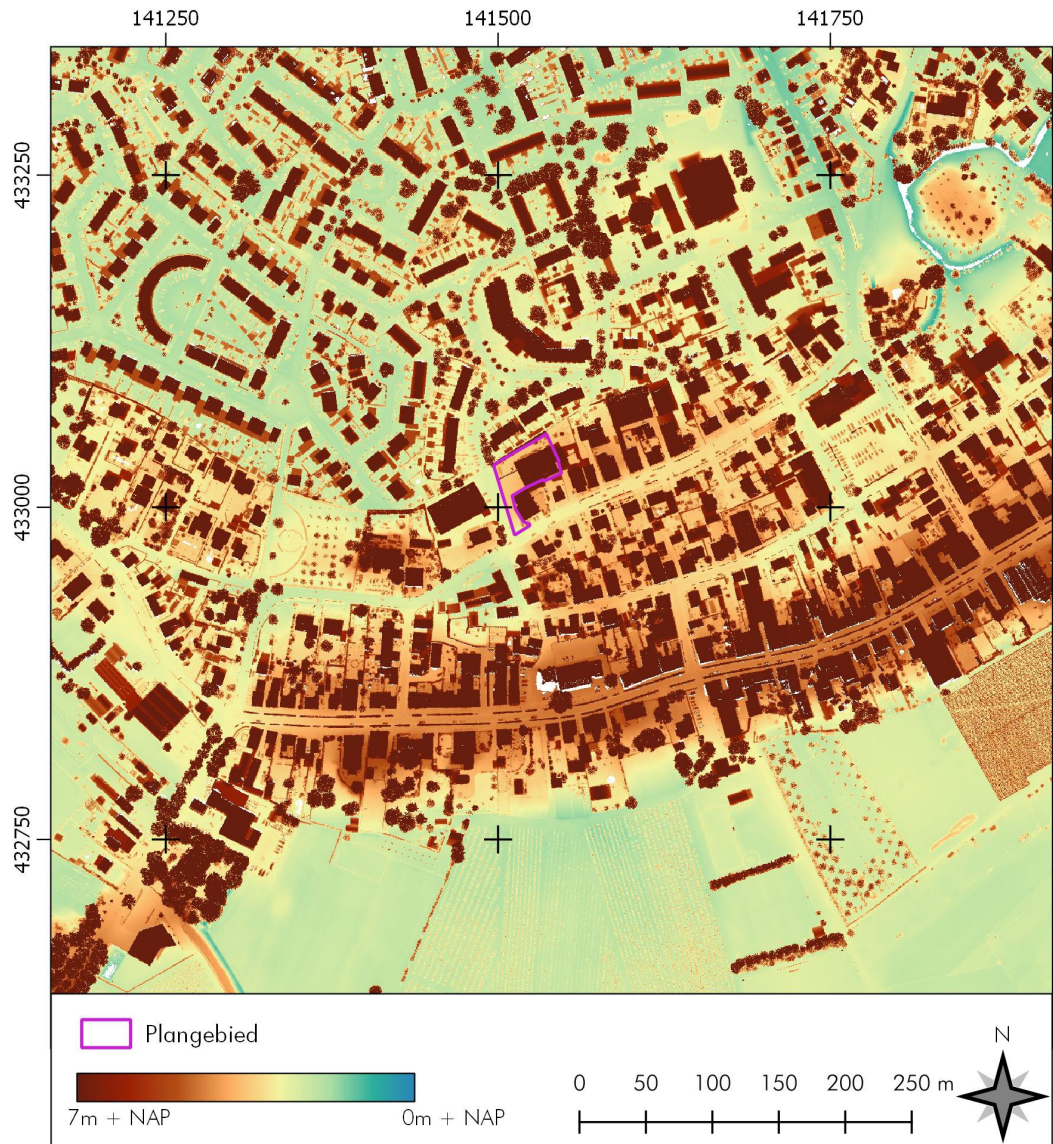
2.2 Fysische geografie (KNA 4.0 LS04)

De NAP-hoogte van het plangebied is circa 3,7 meter boven NAP. Het ligt circa 1 tot 2 meter hoger dan het omringende landschap (zie Figuur 4).

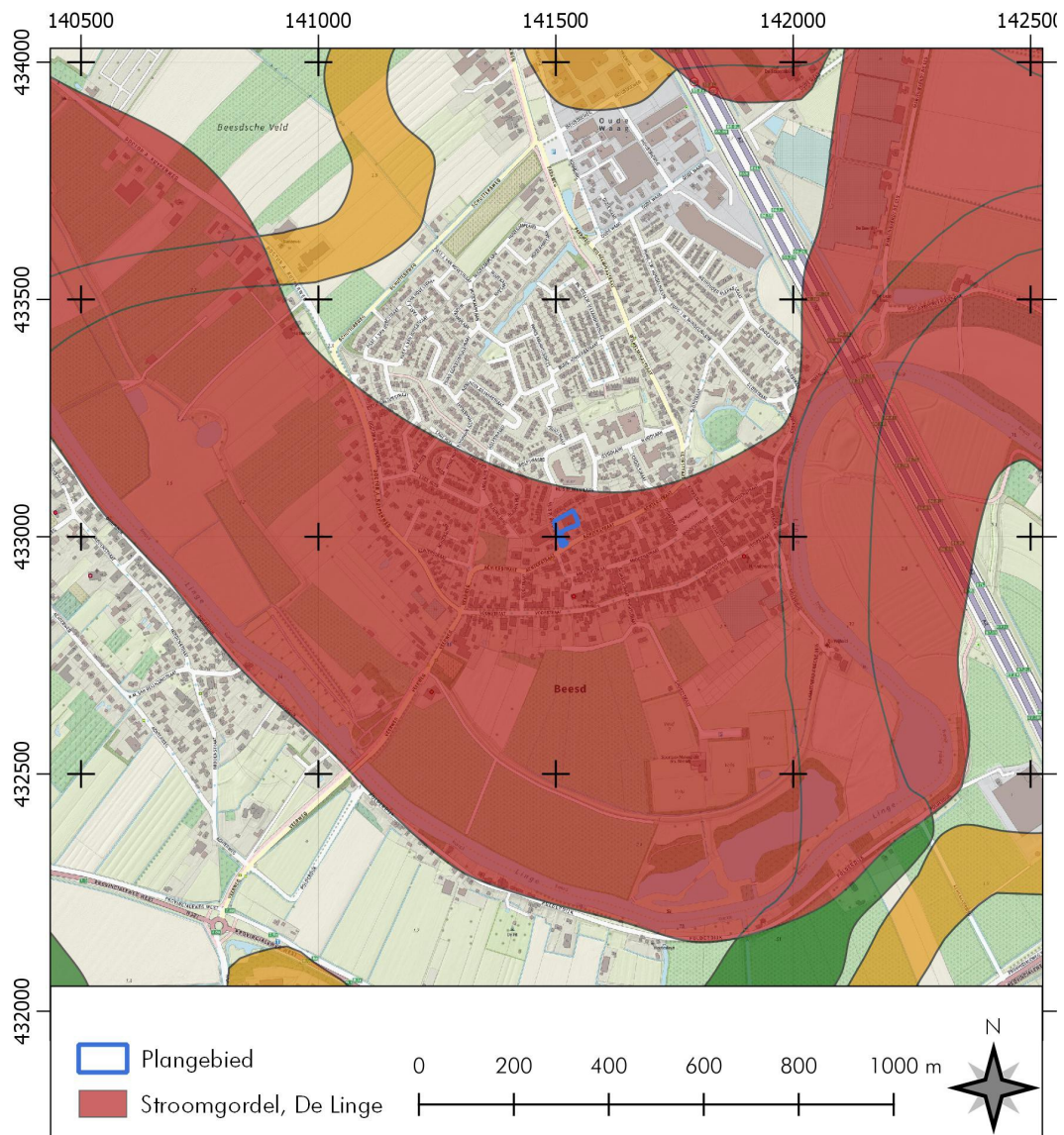
Het plangebied ligt op een stroomgordel van de rivier de Linge. De huidige rivier weerspiegelt deels de oude loop (zie Figuur 5). De Linge is omstreeks de late ijzertijd ontstaan en is in de late middeleeuwen afgedamd (Cohen *et al.* 2012). Een stroomgordel bestaat uit meer dan alleen de rivier zelf. Ook de beddingafzettingen en de oeverafzettingen vallen onder de stroomgordel. De ligging in het rivierengebied creëerde een dynamische landschap. De mate en eigenschappen van afzettingen langs de oevers van de rivier waren afhankelijk van de stroomsnelheid en de waterstand. Langs de rivierbeddingen ontstonden door overstromingen oeverwallen. Omdat deze zandige oeverwallen minder inklinken dan de kleiige rivierafzettingen, zijn deze tegenwoordig nog als (verhoogde) stroomruggen in het landschap te zien. Op de geomorfologische kaart is het plangebied als een stroomrug gekarteerd (zie Figuur 6). De oude meanderende rivier heeft een belangrijke rol gespeeld in de ontwikkeling en vorming van de bodem in de directe omgeving van het plangebied.

De bodem in het plangebied is vanwege bebouwing niet gekarteerd, maar vlak ten noorden ervan is de bodem als een kalkhoudende poldervaaggrond met zware zavel en lichte klei gekarteerd. Ten zuiden is deze als een ooivaaggrond gekarteerd (zie Figuur 7).

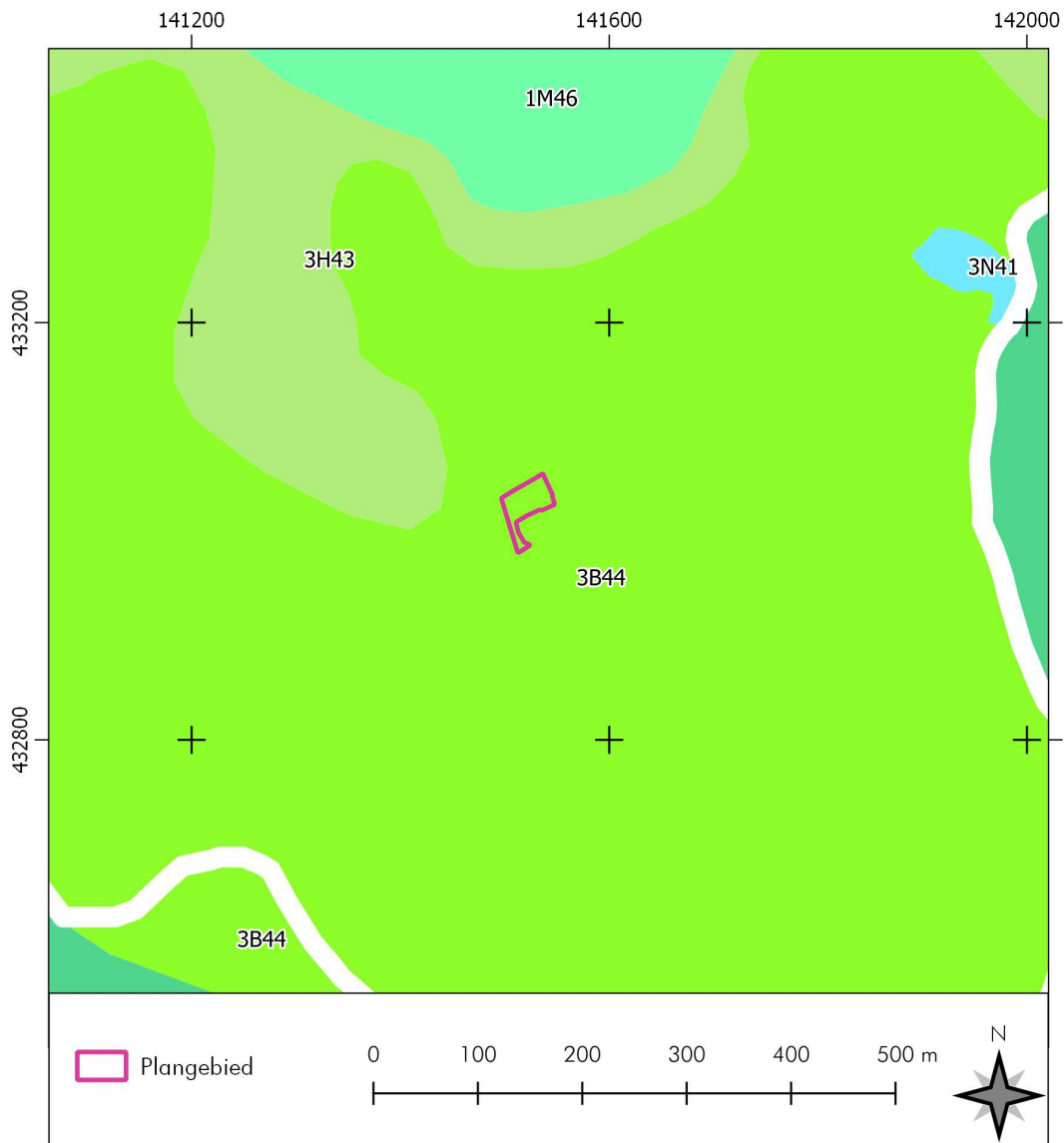
Op de paleogeografische kaarten van Vos en de Vries uit 2013 is de invloed van de rivieren duidelijk zichtbaar. Omstreeks 5500 vC lag het plangebied aan de rand van een veenmoeras. Door de temperatuurstijging in het Holoceen steeg ook de waterspiegel. Het land werd natter en rond 3750 vC lag het geheel in een veengebied dat doorsneden werd door verschillende rivieren. Circa 2000 jaar geleden ontstond ook de Linge die al kronkelend langs het plangebied liep. Onder invloed van de rivieren werd het veen weggeërodeerd en ontstonden de rivierafzettingen. In de middeleeuwen begon de mens een actieve rol te spelen in de vorming van het landschap door rivieren, waaronder de Linge, en delen van het land in te dammen (zie Figuur 8).

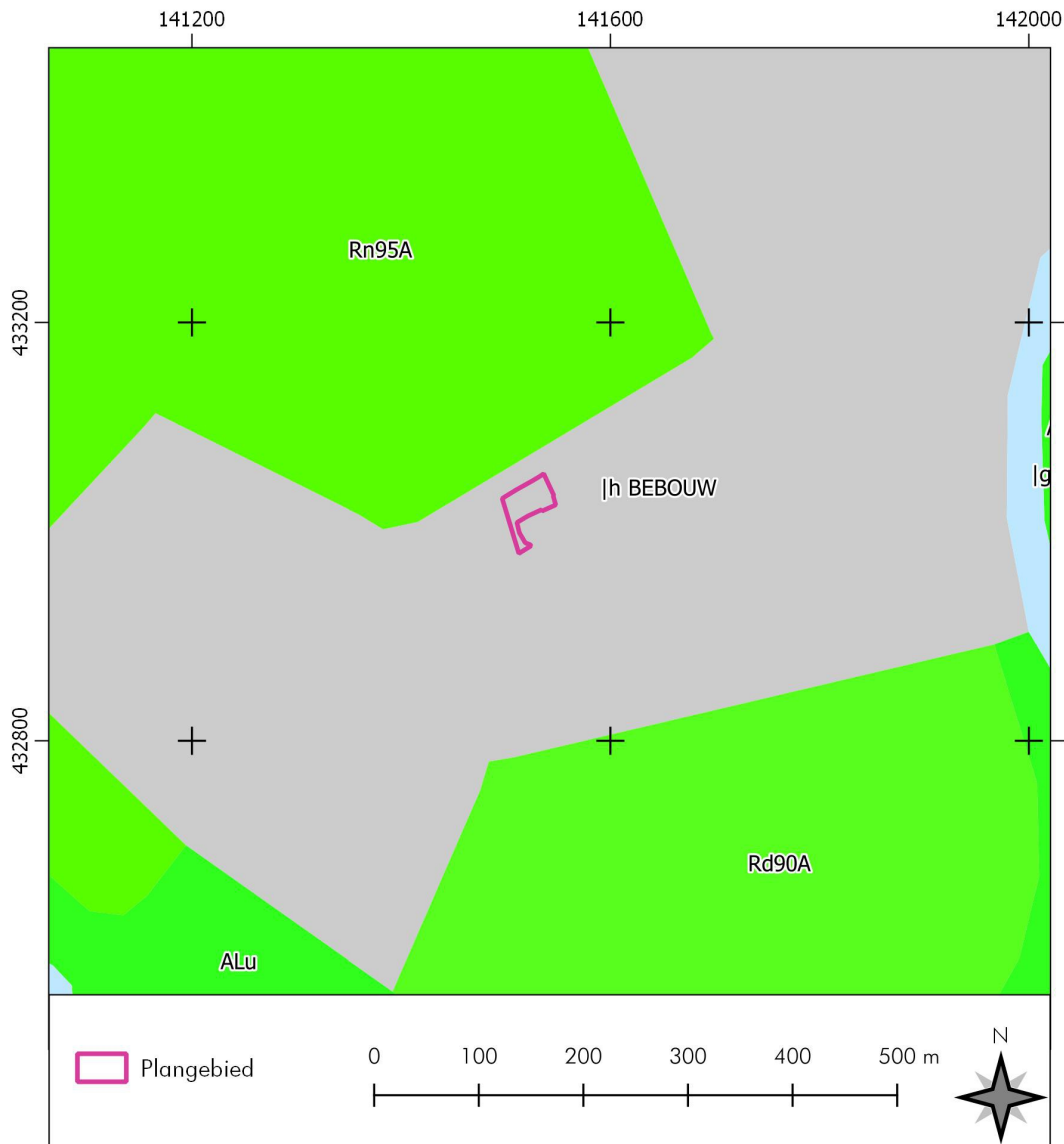
Figuur 4: Beesd, Achterstraat 32a: uitsnede van de hoogtekaart van de omgeving van het plangebied. De gemiddelde NAP-hoogte van het plangebied is 3,7 meter boven NAP. Bron: AHN 3.

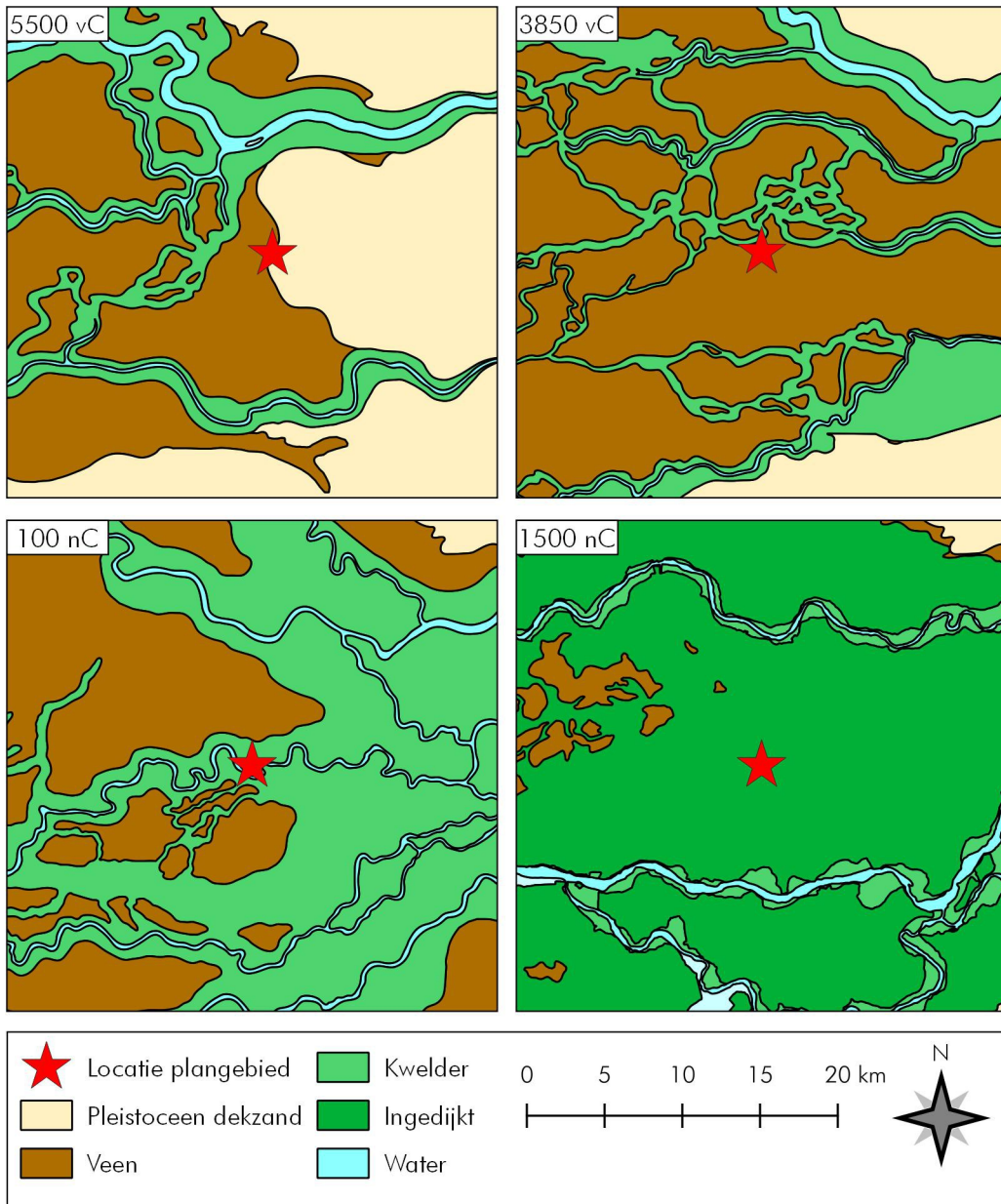
Figuur 5: Beesd, Achterstraat 32a: ligging van de stroomgordel van de Linge. Het plangebied ligt op deze stroomgordel. De oude rivier de Linge is ongeveer gedateerd in de periode late ijzertijd tot late middeleeuwen. De rivier werd in 1307 bij Tiel afgedamd. Bron: Cohen *et al.* 2012.

Figuur 6: Beesd, Achterstraat 32a: uitsnede van de geomorfologische kaart. De locatie van het plangebied is als stroomrug (3B44) gekarteerd. Het lichtgroene deel ten noorden is gekarteerd als een stroomrugglooiing (3H43). Verder noordelijk ligt een rivierkomvlakte (1M46). Bron: Publieke Dienstverlening op de Kaart.

Figuur 7: Beesd, Achterstraat 32a: uitsnede van de bodemkaart. De locatie van het plangebied is niet gekarteerd vanwege bebouwing. Echter de bodem vlak ten noorden ervan is als kalkhoudende poldervaaggrond met zware zavel en lichte klei (Rn95A) gekarteerd. Ten zuiden van de bebouwing is de bodem als kalkhoudende ooivaaggronden met zware zavel en lichte klei (Rd90A) gekarteerd. Bron: Publieke Dienstverlening op de Kaart.

Figuur 8: Beesd, Achterstraat 32a: uitsneden van vier paleogeografische kaarten van de omgeving van het plangebied. Omstreeks 5500 vC lag het gebied aan de rand van een veenmoeras dat steeds groter werd. In 100 nC is de rivier de Linge duidelijk herkenbaar, in de late middeleeuwen werd deze rivier (en grote delen van de omgeving) ingedijkt. Bron: Vos en De Vries 2013.

2.3 Archeologie (KNA 4.0 LS04)

Volgens het Archeologisch informatiesysteem (Archis) van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed liggen in het plangebied geen bekende archeologische waarden (zie Figuur 9). In de nabije omgeving zijn geen AMK-terreinen (AMK = Archeologische MonumentenKaart) bekend. Wel zijn er binnen een afstand van circa 500 meter van het plangebied meerdere onderzoeken en vondsten gemeld (voor locatie zie Figuur 9). Een overzicht van de vondsten en onderzoeken staat in Tabel 2. Hieronder volgt een korte beschrijving van deze archeologische vondstmeldingen en onderzoeken.

De vondstmeldingen V1, V2 en V11 bestonden uit fragmenten aardewerk en/of andere archeologische indicatoren die bij booronderzoek zijn gevonden. De datering is grofweg Romeinse tijd tot late middeleeuwen. Bij melding V2 is bij vervolgonderzoek door proefsleuven op dezelfde locatie een deel van een huisplattegrond en meer archeologisch materiaal aangetroffen, dit is vondstmelding V3. De volgende vondstmelding V4 is de volledige opgraving van hetzelfde terrein. Hierbij werd de plattegrond als een bijgebouw geïnterpreteerd. Het vondstmateriaal dateerde uit de late middeleeuwen tot nieuwe tijd.

De vondstmeldingen V5 tot en met V8 bestaan uit losse meldingen afkomstig van veldkarteringen of in het geval van V7 uit een baggervondst: een metalen speerpunt van onbekende datering uit de rivier de Linge. De datering van deze vondsten lopen nogal uiteen (zie Tabel 2), een zilveren munt (V6), *sceatta*, is echter te dateren in de vroege middeleeuwen.

Vondstmelding V9 bestaat uit de locatie van een voormalige kasteel, 'Lage Huis' of 'Huis te Wolfswaard'. Deze bestaat uit twee ronde heuvels en een gracht. Het is echter in de 19e eeuw afgebroken. Bij de restauratie van de N.H. Kerk werden resten van de oudere kerk aangetroffen. Deze vondstmelding, V10, bestond uit een tufsteen muur uit de vroege middeleeuwen en tufstenen kolomvoeten uit de late middeleeuwen.

Bij de onderzoeksmeldingen O1, O2, O3, O4, O14 en O15 zijn geen archeologische waarden aangetroffen bij het booronderzoek. De kans op archeologische resten werd daarom zeer klein geacht en verder onderzoek is niet uitgevoerd.

Ten westen van het plangebied, ook aan de Achterstraat, werd een bureau-booronderzoek uitgevoerd, O5, waar op basis van vondsten (V1) een proefsleuvenonderzoek is uitgevoerd, O6, dat vervolgens is doorgestart naar een opgraving, waarbij bewoningsresten uit de late middeleeuwen A en resten uit oudere periodes (ijzertijd tot vroege middeleeuwen) in kuilen werden aangetroffen.

Onderzoeksmelding O7 was een oefening voor studenten in geofysisch-onderzoek op het kasteelterrein, zie ook V9.

Een waarderend onderzoek, O8, aan de Jeugdlaan, resulteerde in het advies om de laat-middeleeuwse vindplaats te beschermen of op te graven.

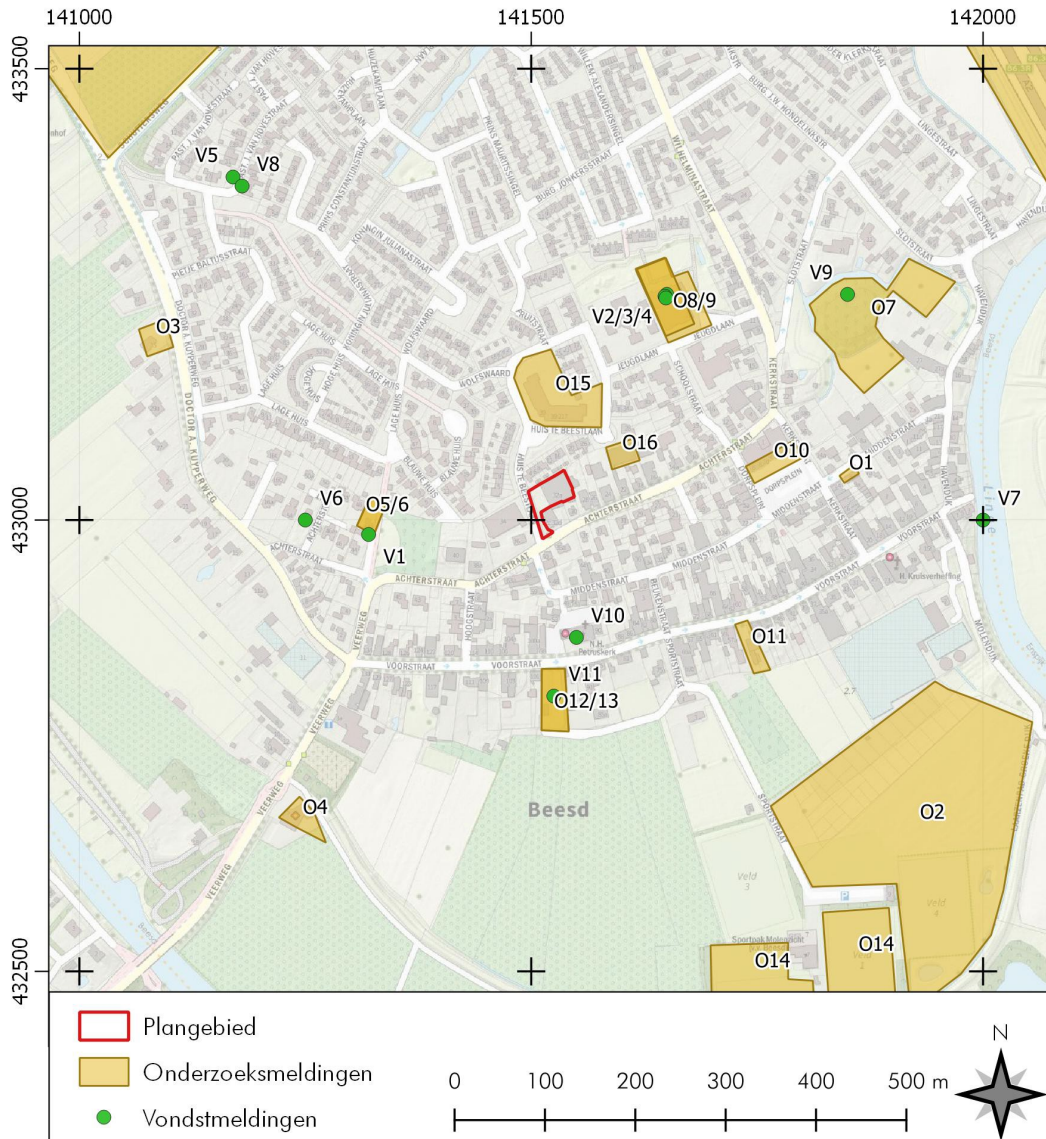
Onderzoeksmelding O9 betreft de eigenlijke opgraving van deze vindplaats. Hier zijn sporen en resten gevonden van een laat-middeleeuws bijgebouw, zie ook V2, V3 en V4.

De onderzoeksmelding O10 is wel aangemeld (2015) maar nooit afgemeld. Melding O11 was geen rapportplichtig onderzoek, een digitaal rapport was niet beschikbaar.

Bij een bureau- en booronderzoek aan de Voorstraat, O12 en O13, werden archeologische indicatoren en een cultuurlaag aangetroffen naar aanleiding waarvan proefsleuvenonderzoek is geadviseerd.

De laatste onderzoeksmelding, O16, is recent aangemeld. Het onderzoek is nog niet voltooid.

Figuur 9: Beesd, Achterstraat 32a: uitsnede van Archis. Het plangebied is rood omlijnd. De gele vlakken zijn eerdere onderzoeksmeldingen in Archis. De groene stippen zijn vondstmeldingen. De nummers komen overeen met Tabel 2.

Tabel 2: Beesd, Achterstraat 32a: archeologische meldingen in de omgeving van het plangebied. Voor de ligging zie Figuur 9.

Vondstmeldingen

Zaaknummer		Omschrijving	Datering
V1	2118541100	Fragment ruwwandig aardewerk	Romeinse tijd – middeleeuwen
V2	2145685100	Fragmenten bot, houtskool en aardewerk/baksteen	Late middeleeuwen A – B
V3	2162824100	Plattegrond en aardewerk	Vroege middeleeuwen D – late middeleeuwen A
V4	2196383100	Plattegrond bijgebouw en aardewerk en bot	Late middeleeuwen – nieuwe tijd
V5	2696915100	Aardewerk uit veldkartering	Late middeleeuwen B
V6	2857595100	Gedraaid aardewerk en zilveren munt <i>sceatta</i>	Vroege middeleeuwen B – A
V7	2945300100	Speerpunt gevonden bij baggerwerk	Vroege bronstijd – nieuwe tijd
V8	3068883100	Aardewerk uit veldkartering	Romeinse tijd – late middeleeuwen
V9	3211263100	Kasteel 'Lage Huis' of 'Huis te Wolfswaard', afgebroken in de 19e eeuw	Late middeleeuwen B – nieuwe tijd
V10	3277117100	Tufsteenmuur en baksteen kolomvoeten, restauratie N.H. Kerk	Vroege middeleeuwen D – late middeleeuwen B
V11	4002171100	Grijsbakkend aardewerk	Vroege middeleeuwen D – late middeleeuwen

Onderzoeksmeldingen

Zaaknummer		Resultaat / advies
O1	2031822100	Bureau-booronderzoek, bodem verstoord, geen vervolgonderzoek. Wullink 2005.
O2	2047789100	Bureau-booronderzoek, archeologische indicatoren uit de late middeleeuwen, waarschijnlijk door agrarische gebruik. Kans op archeologische waarden in het gebied minimaal, geen vervolg. Boreel en Verhelst 2004.
O3	2061193100	Booronderzoek, geen archeologische indicatoren, vrijgegeven. Boshoven 2005.
O4	2105079100	Bureau-booronderzoek, geen archeologische indicatoren, verwachting naar beneden bijgesteld vrijgegeven. Boreel 2005.
O5	2118541100	Bureau-booronderzoek, aardewerk uit romeinse tijd – middeleeuwen, advies voor proefsleuven. Helmich 2006.
O6	2136353100	Proefsleuven met doorstart naar opgraving. Bewoningssporen uit de late middeleeuwen A. Ouder aardewerk uit ijzertijd tot vroege middeleeuwen is zwerfvuil. Schurmans 2007.
O7	2148041100	Oefening in geofysische prospectie voor studenten.
O8	2162824100	Waardering van laat middeleeuwse vindplaats, behoudenswaardig, beschermen of opgraven. Tops 2007.
O9	2196383100	Opgraving van late middeleeuwse vindplaats, bijgebouw. Schurmans 2010.
O10	2395165100	Booronderzoek aangemeld in 2015, niet afgemeld (ARC)

○11	2460183100	Bureauonderzoek E-Consultancy, niet-rapportplichtig. Geen rapport digitaal beschikbaar.
○12	4002163100	Bureauonderzoek, mogelijk archeologische waarden aanwezig. Direct gecombineerd met verkennend veldonderzoek. Klerks 2016.
○13	4002171100	Booronderzoek, cultuurlaag met indicatoren uit ijzertijd – nieuwe tijd. Vervolgadvies in de vorm van proefsleuven. Klerks 2016.
○14	4030927100	Onderzoek op meerdere locatie, in Beesd geen sporen of resten gevonden. Locatie vrijgegeven. Hebinck 2017.
○15	4578189100	Bureau-booronderzoek, geen archeologische indicatoren, kans op archeologische waarden klein, geen vervolgonderzoek. Kasbergen 2018.
○16	4620818100	Booronderzoek aangemeld, nog niet afgemeld.

2.4 Historische geografie (KNA 4.0 LS03)

De eerste historische vermelding van Beesd is in de stichtingsoorkonde van de abdij Mariënweerd uit 1129. Dit landgoed ligt ten oosten van Beesd en is nog steeds een toeristische trekpleister. In het begin van de 15e eeuw kreeg het dorp landsrechten.

Beesd was in de late middeleeuwen in het bezit van de adellijke familie Pieck. Deze familie bezat enkele landhuizen of kastelen in Beesd en de omgeving; geen van deze zijn echter bewaard gebleven. In de voorgaande paragraaf is één van deze kastelen al vermeld ten oosten van het plangebied. Op Figuur 10 is op een oude prent het Hooge Huis te Beesd te zien, één van de kastelen.

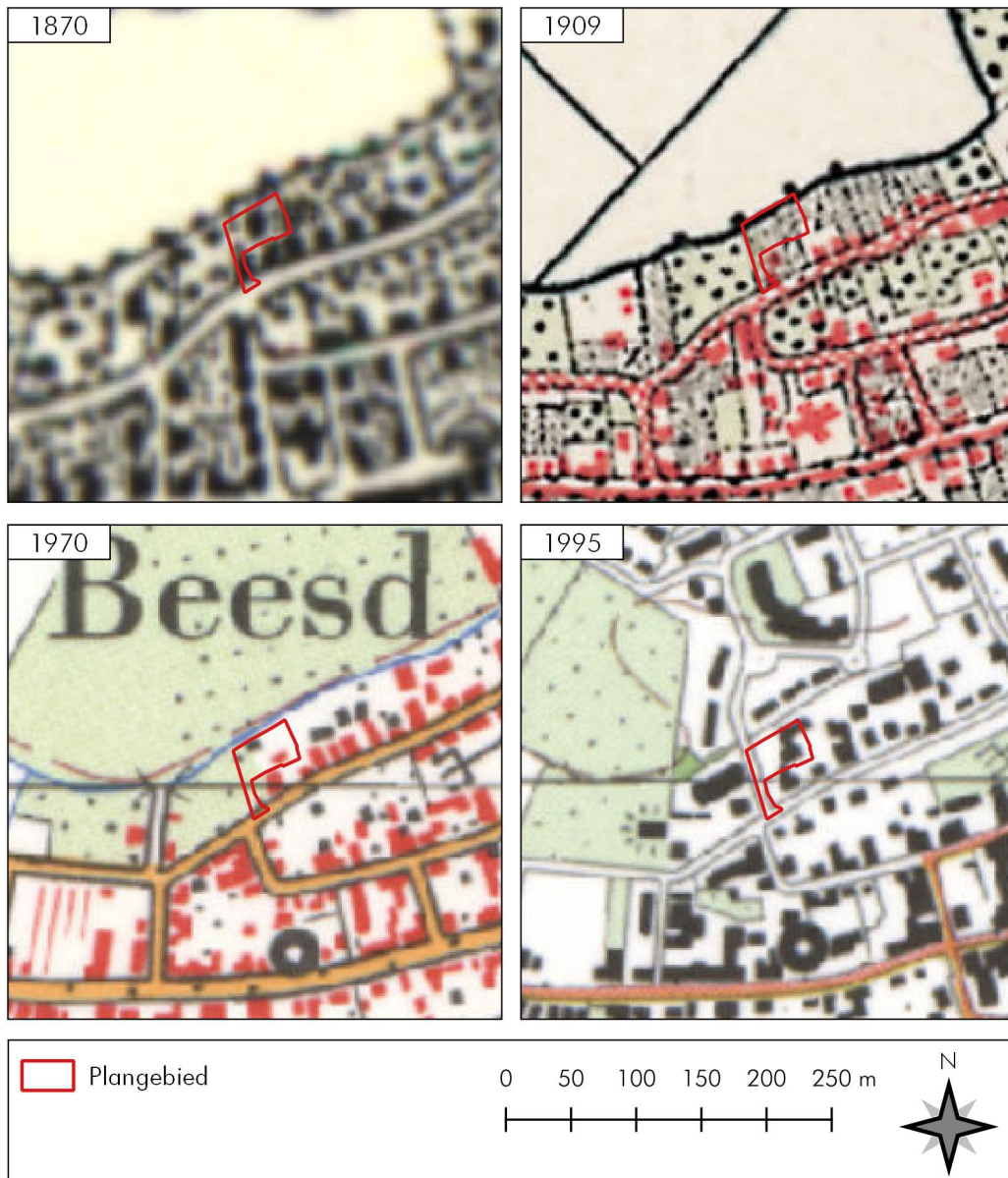
Buiten de historische kern van het dorp, langs de Voorstraat, heeft het dorp zich ruimtelijk niet erg ontwikkeld. Op de topografische kaart van 1870 zijn een zwarte vlekken zichtbaar in de zuidwesthoek en het noordelijk deel van het plangebied. Mogelijk heeft er in het plangebied in deze periode kortstondig bebouwing gestaan. De precieze aard is onbekend mogelijk een boerderij of schuren van de naast gelegen boerderij (buiten het plangebied). Op de kaart van 1909 is het plangebied echter weer vrij van gebouwen. In het noordoostelijk deel zijn er gebouwen vanaf 1970 waar te nemen (zie Figuur 11). Hoewel er wel al sinds de 19^e eeuw sporadisch bebouwing in het plangebied heeft gestaan is het land ten noorden hiervan pas in de jaren negentig van de 20^e eeuw ontwikkeld (zie Figuur 11).

Voor de sloop van het huidige bedrijfspand (een smederij) is een milieukundig bodemonderzoek in het plangebied uitgevoerd. Hierbij is een sterke verontreiniging met lood en een hoge mate van bijmengingen met puin, baksteen en of kooltjes aangetoond. Voor een bodemgebruik 'wonen' dient de verontreinigde grond te worden gesaneerd (Van Vliet 2017). De omvang van het te slopen pand is circa 840 m², de diepte van de funderingen zijn niet bekend.

De exacte mate van verstoring als gevolg van de historische bebouwing is niet bekend. Delen van het plangebied zijn zeer waarschijnlijk door de historische bebouwing en zeker door de aanleg van kabels en leidingen deels verstoord (zie Figuur 3).

Figuur 10: Beesd, Achterstraat 32a: prent van het kasteel het Hooge Huis te Beesd. Bron: Tremele.nl

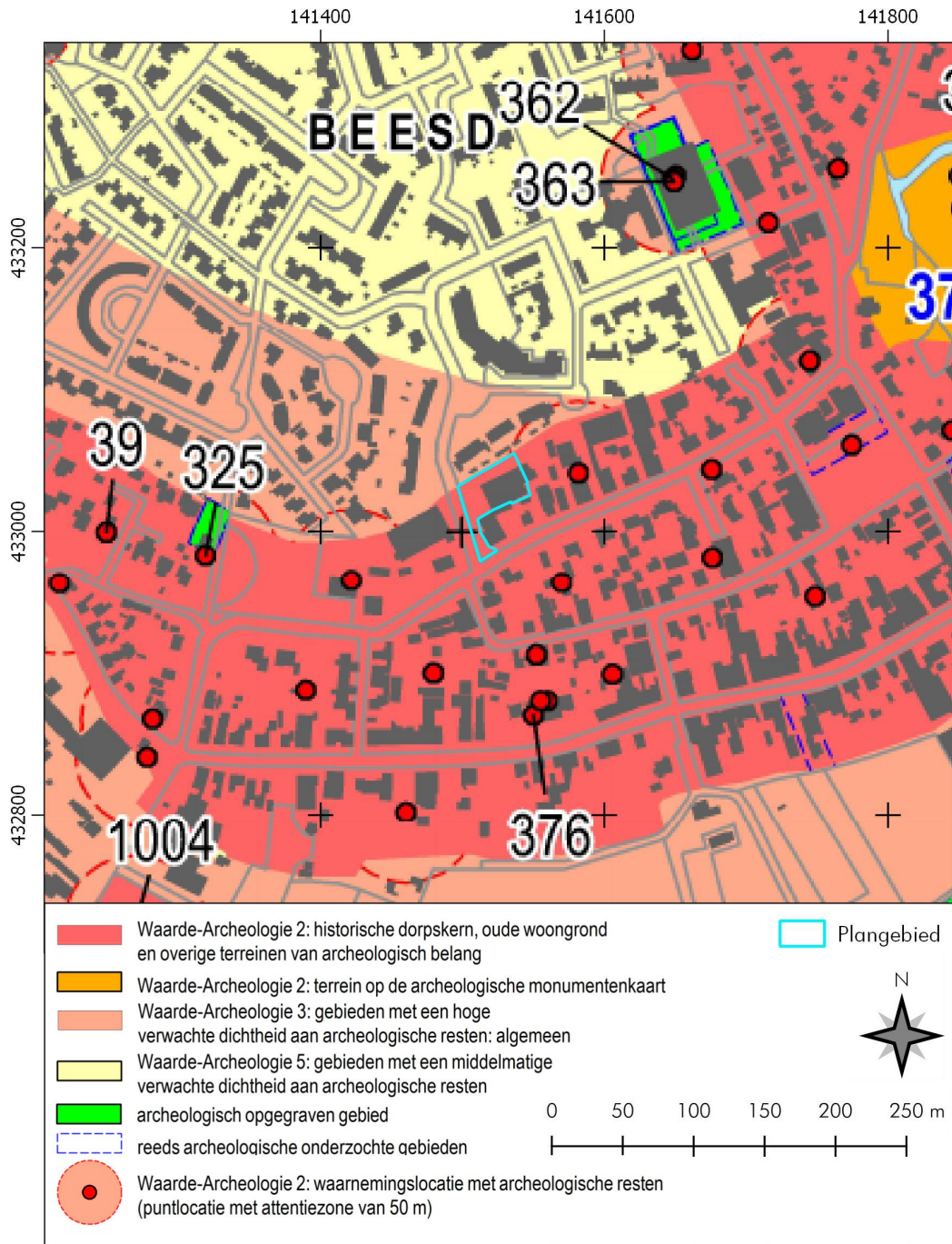
Figuur 11: Beesd, Achterstraat 32a: uitsneden van de topografische kaarten uit 1870 , 1909, 1970 en 1995. Het plangebied heeft sinds de 19e eeuw sporadisch bebouwing gekend. De ontwikkeling van het gebied ten noorden van het plangebied begon pas in de jaren negentig van de 20e eeuw. Bron: Topotijdreis.

2.5 Archeologisch verwachtingsmodel (KNA 4.0 LS05)

Volgens de gemeentelijke beleidskaart ligt het plangebied op de rand van de historische dorpskern van Beesd in een zone met Waarde Archeologie 2. Voor deze zone geldt dat bij bodemingrepen dieper dan 30 centimeter onder het maaiveld en groter dan 100 m² vroegtijdig waardestellend archeologische onderzoek noodzakelijk is (zie Figuur 12, Willemse 2015).

Het plangebied ligt aan de rand van de stroomgordel van de rivier de Linge. Deze rivier heeft ongeveer hier vanaf de late ijzertijd tot de late middeleeuwen gestroomd. In de oeverwalafzettingen kunnen archeologische resten aanwezig zijn die dateren uit deze periode. Duidelijk is dat in de middeleeuwen op de oeverwal het dorp Beesd is ontstaan. De exacte stichtingsdatum is echter onbekend. Het plangebied ligt aan de rand van de historische kern en bekend is dat er zeker vanaf de 19^e eeuw bebouwing heeft gestaan.

De kans op resten uit de steentijd is klein, omdat het gebied in deze periode te nat is geweest voor menselijke bewoning. Pas met het ontstaan van de rivier de Linge in de late ijzertijd ontstonden de oeverwallen die geschikt waren voor menselijke bewoning. De archeologische verwachting voor de periode ijzertijd – nieuwe tijd is daarom hoog. Vooral resten uit de (late) middeleeuwen worden verwacht, maar in de nabije omgeving zijn oudere resten uit ijzertijd tot vroege middeleeuwen gevonden. Deze kunnen ook in het plangebied worden verwacht. Deze resten bevinden zich vermoedelijk onder de bouwvoor in/op de oeverwal-afzettingen en zullen voornamelijk bestaan uit scherven aardewerk, bouw materiaal, bot, metaal, glas en houtskool. Grondsporen kunnen ook worden verwacht, echter deze zijn moeilijk in de boringen te herkennen.

Figuur 12: Beesd, Achterstraat 32a: uitsnede van de gemeentelijke beleidskaart. Het plangebied ligt op de rand van de historische dorpskern (rood) met Waarde Archeologie 2. Bij deze waarde moet vroegtijdig waardestellend archeologisch vooronderzoek worden uitgevoerd bij bodemingrepen dieper dan 30 centimeter onder het maaiveld en groter dan 100 m². Bron: Willemse 2015.

Tabel 3: Beesd, Achterstraat 32a: specificatie archeologische verwachting.

datering:	vanaf (late) ijzertijd
complextype:	nederzetting, mogelijk graven
omvang:	onbekend
diepteligging:	onder bouwvoor in/op oeverwal-afzettingen.
gaafheid en conservering:	onbekend
locatie:	hele terrein
uiterlijke kenmerken:	aardewerk, bouw materiaal, metaal, glas, bot, houtskool
mogelijke verstoringen:	bebouwing, kabels en leidingen

3. Veldonderzoek

3.1 Aanpak veldonderzoek (KNA 4.0 VS01, VS08)

Het veldonderzoek is uitgevoerd op 24 oktober 2018. In het plangebied zijn zes boringen uitgevoerd in een zo gelijkmatig netwerk. De boringen zijn geplaatst met een guts met een diameter van drie centimeter en vervolgens nageboord met een edelmanboor met een diameter van twaalf centimeter. Het booronderzoek had in eerste instantie tot doel om de mate van intactheid van de bodem te bepalen en om zodoende na te gaan of hierin nog behoudenswaardige archeologische resten in aanwezig kunnen zijn. Door de geringe oppervlakte van het plangebied en de plaatsing van minimaal zes boringen volstaat het booronderzoek volgens de *Leidraad inventariserend veldonderzoek; Deel: karterend booronderzoek* (SIKB, 2012), automatisch ook als karterend booronderzoek. Bij gebruik van alleen een guts gaat het in dat geval om de zoekopties B1 en D1 en bij gebruik van een edelmanboor met een diameter van twaalf centimeter om de zoekopties A3, A6, C3, C6 en E2.

De ligging van de boorpunten is afgebeeld in Figuur 14. De resultaten van het booronderzoek zijn te zien in Figuur 16.

De boringen zijn beschreven volgens de Archeologische Standaard Boorbeschrijvingsmethode (zie Appendix II). Drie boringen zijn doorgezet tot een diepte van tenminste twee meter beneden het maaiveld. De NAP-hoogte van alle boorpunten is bepaald aan de hand van het AHN.

Figuur 13: Beesd, Achterstraat 32a: Het plangebied gezien vanaf het zuidelijke deel in noordelijke richting.

Figuur 14: Beesd, Achterstraat 32a: De ligging van de boorpunten (genummerd). Bron ondergrond: KLIC.

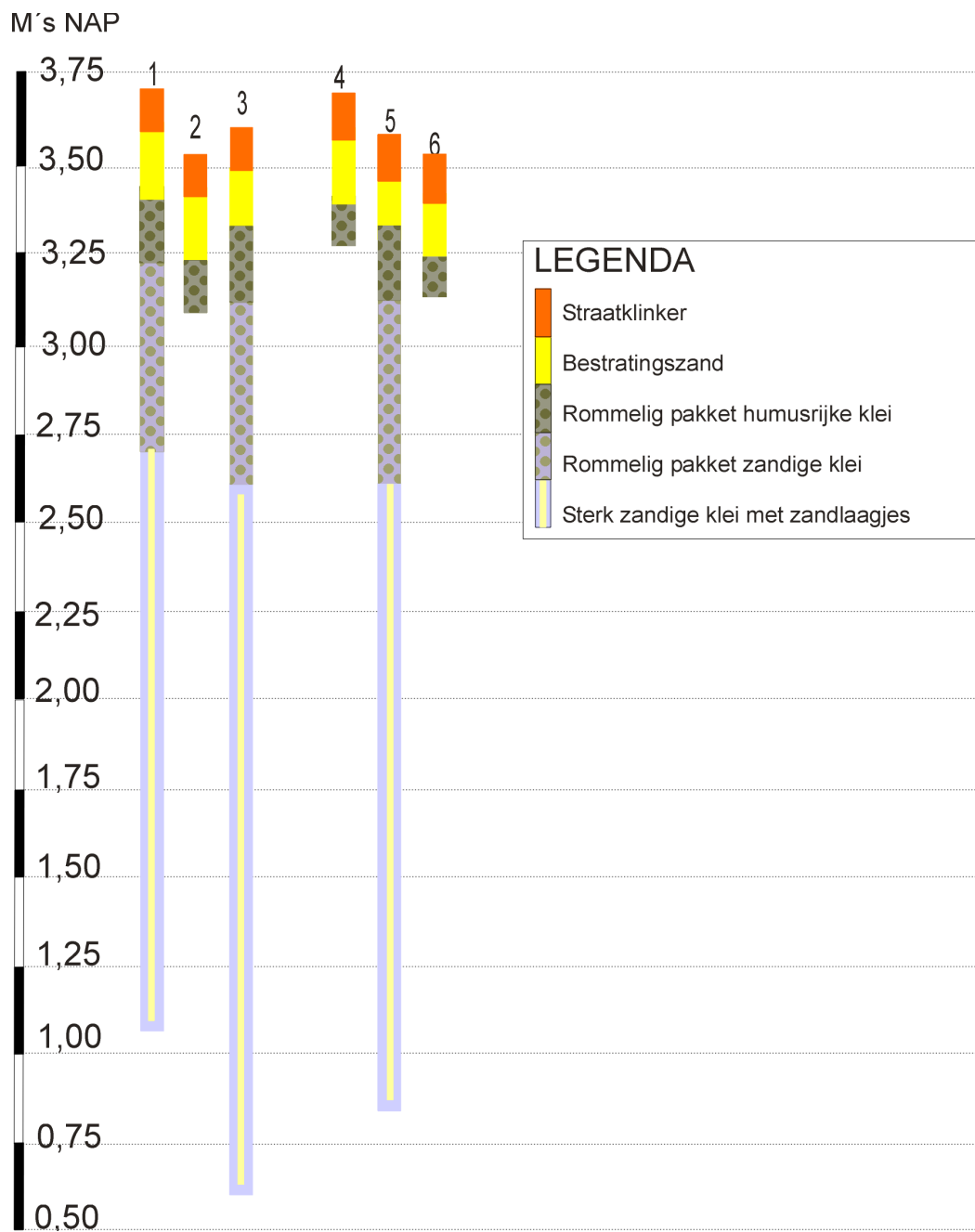
3.2 Resultaten veldonderzoek (KNA 4.0 VS03)

De hoogte van het maaiveld varieert tussen 353 en 373 centimeter boven NAP. Op alle boorpunten is onder ongeveer tien centimeter dikke straatklinkers een enkele decimeters dik pakket opgebracht bestratingszand aangetroffen. Hieronder ligt in alle boringen een pakket rommelige, humusrijke klei met daarin baksteenpuin. Op de boorpunten 2, 4 en 6 bleek dit puin ondanks minimaal drie boor pogingen op verschillende punten, ondoordringbaar. Op de boorpunten 1, 3 en 5 kon wel tot grotere diepte worden door geboord. Op deze boorpunten is onder de puinrijke laag een laag rommelige, nauwelijks geoxideerde klei aanwezig met daarin een enkel deeltje baksteenpuin (zie Figuur 15). Deze laag loopt door tot ongeveer een meter beneden het maaiveld.

Figuur 15: Beesd, Achterstraat 32a: De rommelige kleilaag die doorloopt tot ongeveer een meter beneden het maaiveld.

Op de boorpunten 1, 3 en 5 ligt onder de tot ongeveer een meter beneden het maaiveld doorlopende laag rommelige klei, een pakket sterk zandige klei dat wordt onderbroken door talrijke dunne zandlaagjes. Dit pakket loopt door tot minimaal drie meter beneden het maaiveld. In dit pakket komen geen vegetatiehorizonten of overige lagen met kenmerken die samen zouden kunnen hangen met bewoning in het (verre) verleden. Ondanks het zorgvuldig doorzoeken, zijn in geen van de boringen relevante archeologische indicatoren gevonden.

Figuur 16: Beesd, Achterstraat 32a: De resultaten van het booronderzoek weergegeven als boorstaten.

4. Conclusies en advies (KNA 4.0 VS07)

Het plangebied ligt op de rand van de oude kern van Beesd en tevens op de rand van de stroomgordel van de Linge. In de oeverwalafzettingen van de Linge kunnen archeologische resten aanwezig zijn die dateren uit de late ijzertijd tot en met de nieuwe tijd. Resten hiervan worden verwacht onder de bouwvoor en/of in de oeverwalafzettingen.

Om het gespecificeerd archeologisch verwachtingsmodel te toetsen zijn in het plangebied zes boringen geplaatst met een guts en een edelmanboor met een diameter van twaalf centimeter. Hoewel dit booronderzoek in eerste instantie tot doel had om de mate van intactheid van de bodem te bepalen en om zodoende na te gaan of hierin nog behoudenswaardige archeologische resten in aanwezig kunnen zijn, volstaat het door de geringe oppervlakte van het plangebied en de plaatsing van minimaal zes boringen, tevens als karterend booronderzoek.

Uit de resultaten van het booronderzoek blijkt dat de bovenste meter van de bodem in het plangebied uit relatief recent geroerde klei bestaat waarin tot ongeveer een meter diepte slooppuin voorkomt. Op drie boorpunten bleek dermate veel slooppuin aanwezig dat geen boring tot diepte kon worden uitgevoerd. Op de overige drie boorpunten was dit wel het geval. Op deze boorpunten is tot op een diepte van tenminste drie meter beneden het maaiveld een door zandlaagjes onderbroken pakket van sterk zandige klei aanwezig. Het betreft waarschijnlijk een afzetting die is ontstaan op de overgang van een oeverwal naar een kom-achtige vlakte.

Selectieadvies (KNA 4.0 VS07) door drs. R.P. Exaltus (senior KNA Prospector)

De bovenste meter van de bodem blijkt recent te zijn verstoord en zal derhalve geen relevante archeologische sporen bevatten. De vanaf een meter beneden het maaiveld aanwezige afzettingen zijn van natuurlijke oorsprong en bevatten geen vegetatie-horizonten of overige lagen die samen zouden kunnen hangen met resten van bewoning uit het (verre) verleden. Nergens in het plangebied zijn relevante archeologische indicatoren gevonden. In verband hiermee geven de resultaten van het onderzoek geen aanleiding om archeologisch vervolgonderzoek te adviseren. Evenmin zijn archeologische resten gevonden waarmee tijdens de verdere planvorming rekening zou moeten worden gehouden. Geadviseerd wordt om het terrein vrij te geven voor de geplande ingrepen.

Als bij toekomstig graafwerk onverhoopt toch archeologische vondsten worden gedaan of archeologische grondsporen worden aangetroffen, dan dient daarvan direct melding te worden gemaakt bij de minister conform de Erfgoedwet 2015, artikel 5.10 & 5.11. Wij adviseren dit te doen bij de gemeente Geldermalsen.

Gebruikte bronnen

- AHN-Viewer. www.AHN.nl. Actueel Hoogtebestand Nederland 3. Rijkswaterstaat, Adviesdienst Geoinformatie en ICT.
- Boreel G.L. & E.M.P. Verhelst, 2004. *Verslag Bureauonderzoek en Inventariserend Veldonderzoek Beesd-Sportpark*. Zuid Nederlandse Notities 8. VUHbs Archeologie, Amsterdam.
- Boreel G.L., 2005. *Bureauonderzoek en Inventariserend Veldonderzoek Beesd - Brandweerkazerne*. Zuid Nederlandse Notities 45. VUHbs Archeologie, Amsterdam.
- Bosch, J.H.A., 2005. *Archeologische Standaard Boorbeschrijvingsmethode*. Archeologie Leidraad 3.
- Boshoven, E.H., 2005. *Beesd, dr. A. Kuypeweg 35, Inventariserend archeologisch veldonderzoek, karterende fase*. BAAC, 's Hertogenbosch.
- Centraal Archeologisch Archief (CAA) en Centraal Monumenten Archief (CMA) van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) [ARCHIS]
- Cohen, K.M., E. Stouthamer, W.Z. Hoek, H.J.A. Berendsen & H.F.J. Kempen, 2009. *Zand in Banen – Zanddiepte kaarten van het Rivierengebied en het IJsseldal in de Provincies Gelderland en Overijssel*. Arnhem: Provincie Gelderland
- Cohen, K.M., E. Stouthamer, H.J. Pierik & A.H. Geurts, 2012. *Digitaal Basisbestand Paleogeografie van de Rijn-Maas Delta*. Dept. Fysische Geografie, Universiteit Utrecht. Digitale dataset. Via: <http://persistent-identificer.nl/?identificer=urn:nbn:nl:ui:13-nqjn-zl>
- Hebinck, K., 2017. *Archeologisch bureau- en booronderzoek voor vier sportvelden in de gemeente Geldermalsen*. Zuid Nederlandse Notities 433. VUHbs Archeologie, Amsterdam.
- Helmich, C., 2006. *Inventariserend veldonderzoek, verkennende fase Achterstraat in Beesd, gemeente Geldermalsen*. Projectnummer 01550206/17233. Becker & Van de Graaf, Nijmegen.
- Kasbergen, F.J.H., 2018. *Archeologisch bureauonderzoek en Inventariserend Veldonderzoek door middel van grondboringen 'Zorgcentrum Lingehof, Huis te Beestlaan 39' Beesd, Gemeente Geldermalsen*. SOB Research Project nr.:2549-1711. SOB Research, Heinoord.
- Klerks K., 2016. *Archeologisch Onderzoek Voorstraat (ONG.) te Beesd in de Gemeente Geldermalsen*. Econsultancy rapport nr.:1744.002. Econsultancy bv, Doetinchem.
- Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie 4.0. www.SIKB.nl. Centraal College van Deskundigen Archeologie, 9 december 2013.
- Publieke Dienstverlening op de Kaart via www.pdok.nl.
- Schurmans, M., 2007. *Opgraving Geldermalsen Beesd-Achterstraat 44*. Zuid Nederlandse Notities 132. VUHbs Archeologie, Amsterdam.
- Schurmans, M., 2010. *Opgraving Geldermalsen - Beesd Jeugdlaan Archeologisch onderzoek in de periferie van een laat-middeleeuwse dorpskern*. Zuid Nederlandse Notities 221. VUHbs Archeologie, Amsterdam.

Tops, B., 2007. *Waardering van de laat-middeleeuwse vindplaats in het plangebied Beesd-Jeugdlaan. Inventariserend veldonderzoek door middel van proefsleuven in de gemeente Geldermalsen.* Zuid Nederlandse Notities 124. VUHbs Archeologie, Amsterdam.

Vliet, van J.A.A., 2017. *Aanvullend bodemonderzoek aan de Achterstraat 32a te Beesd.* Briefrapport NIPA milieutechniek Project 16109. NIPA milieutechniek bv. Oss.

Spanjaard, G.W.G., 2015. *Archeologisch bureauonderzoek Voorstraat 53-55 te Beesd in de Gemeente Geldermalsen.* Econsultancy rapport nr.:14025178. Econsultancy bv, Doetinchem.

Vos, P. & S. de Vries. *Paleogeografische Kaarten van Nederland, tweede generatie (versie 2.0).* Deltares, Utrecht 2013. Op 11 april 2014 gedownload van www.archeologieinnederland.nl.

Willemse, N.W., 2015. *Archeologie in de gemeente Geldermalsen: actualisatie archeologische kaarten.* RAAP-Rapport 3049. RAAP, Weesp.

Wullink, A.J., 2005. *Een archeologisch inventariserend veldonderzoek (IVO) door middel van bureau- en booronderzoek aan de Middenstraat te Beesd, gemeente Geldermalsen (Gld.).* ARC Rapporten 2005-36. ARC, Geldermalsen.

Lijst van Figuren en Tabellen

- Figuur 1.** Topografische kaart.
- Figuur 2.** Foto van het plangebied.
- Figuur 3.** Locatie kabels en leidingen in het plangebied.
- Figuur 4.** Uitsnede van de hoogtekaart van de AHN3.
- Figuur 5.** Locatie van stroomgordel bij het plangebied.
- Figuur 6.** Uitsnede van de geomorfologische kaart.
- Figuur 7.** Uitsnede van de bodemkaart.
- Figuur 8.** Uitsneden van paleogeografische kaarten.
- Figuur 9.** Locatie van vondst- en onderzoeksmeldingen nabij het plangebied.
- Figuur 10.** Prent van kasteel het Hooge Huis te Beesd.
- Figuur 11.** Uitsneden van historische topografische kaarten.
- Figuur 12.** Uitsnede van de beleidskaart.
- Figuur 13.** Het plangebied gezien in noordelijke richting.
- Figuur 14.** De ligging van de boorpunten.
- Figuur 15.** De rommelige klei die in het plangebied tot ongeveer een meter beneden het maaiveld doorloopt.
- Figuur 16.** De resultaten van het booronderzoek weergegeven als boorstaten.
-
- Tabel 1.** Administratieve gegevens van het plangebied.
- Tabel 2.** Archeologisch meldingen in de omgeving.
- Tabel 3.** Specificatie archeologische verwachting.

Appendix I: Archeologische periode-indeling

paleolithicum:		ijzertijd:	
paleolithicum vroeg:	tot 300.000 BP	ijzertijd vroeg:	800 - 500 vC
paleolithicum midden:	300.000 - 35.000 BP	ijzertijd midden:	500 - 250 vC
paleolithicum laat:	35.000 BP – 8.800 vC	ijzertijd laat:	250 - 12 vC
paleolithicum laat A:	35.000 - 18.000 BP	romeinse tijd:	
paleolithicum laat B:	18.000 BP – 8.800 vC	romeinse tijd vroeg:	12 vC - 70 nC
mesolithicum:		romeinse tijd vroeg A:	12 vC - 25 nC
mesolithicum vroeg:	8.800 - 7.100 vC	romeinse tijd vroeg B:	25 - 70 nC
mesolithicum midden:	7.100 - 6.450 vC	romeinse tijd midden:	70 - 270 nC
mesolithicum laat:	6.450 - 4.900 vC	romeinse tijd midden A:	70 - 150 nC
neolithicum:		romeinse tijd midden B:	150 - 270 nC
neolithicum vroeg:	5.300 - 4.200 vC	romeinse tijd laat:	270 - 450 nC
neolithicum vroeg A:	5.300 - 4.900 vC	romeinse tijd laat A:	270 - 350 nC
neolithicum vroeg B:	4.900 - 4.200 vC	romeinse tijd laat B:	350 - 450 nC
neolithicum midden:	4.200 - 2.850 vC	middeleeuwen:	
neolithicum midden A:	4.200 - 3.400 vC	middeleeuwen vroeg:	450 - 1.050 nC
neolithicum midden B:	3.400 - 2.850 vC	middeleeuwen vroeg A:	450 - 525 nC
neolithicum laat:	2.850 - 2.000 vC	middeleeuwen vroeg B:	525 - 725 nC
neolithicum laat A:	2.850 - 2.450 vC	middeleeuwen vroeg C:	725 - 900 nC
neolithicum laat B:	2.450 - 2.000 vC	middeleeuwen vroeg D:	900 - 1.050 nC
brons tijd:		middeleeuwen laat:	1.050 - 1.500 nC
brons tijd vroeg:	2.000 - 1.800 vC	middeleeuwen laat A:	1.050 - 1.250 nC
brons tijd midden:	1.800 - 1.100 vC	middeleeuwen laat B:	1.250 - 1.500 nC
brons tijd midden A:	1.800 - 1.500 vC	nieuwe tijd:	
brons tijd midden B:	1.500 - 1.100 vC	nieuwe tijd vroeg:	1.500 - 1.650 nC
brons tijd laat:	1.100 - 800 vC	nieuwe tijd midden:	1.650 - 1.850 nC
		nieuwe tijd laat:	1.850 – heden
Pleistoceen:	2,5 miljoen - 10.000 BP		
Elsterien	475.000 - 410.000 BP	vC.:	voor Christus
Saalien	200.000 - 130.000 BP	nC:	na Christus
Weichselien	116.000 - 10.000 BP	BP:	Before Present; Present = 1950
Holoceen:	10.000 BP - heden		

Appendix II Boorbeschrijvingen

Boorbeschrijving volgens ASB 5.2																			
Boor Nr	Coördinaten	LDO	Lithologie						Kleur				Overige kenmerken						AIS
			GD	B K	BS	BZ	B V	B H	HK	TK	IK	VLK	CO	PLH	VS	SST	BH N	BI	
1	141.538	10	Straatklinker																
	433.047	30	Z					GE									OPG		
		47	K			3		3	GR	BR			St				ROG	P2	
		96	K			3		1	GR			BR	Mst		ZL		ROG	P1	
		300	K			3			GR									Fluv	
2	141.510	10	Straatklinker																
	433.036	30	Z					GE									OPG		
		45	K			3		3	GR	BR			St				ROG	P3	
3	141.506	10	Straatklinker																
	433.028	25	Z					GE									OPG		
		47	K			3		3	GR	BR			St				ROG	P2	
		102	K			3		1	GR			BR	Mst				ROG	P1	
	300	K			3			GR						ZL			Fluv		
4	141.509	10	Straatklinker																
	433.012	32	Z					GE									OPG		
		44	K			3		3	GR	BR			ST				ROG	P3	
5	141.509	10	Straatklinker																
	432.994	27	Z					GE									OPG		
		46	K			3		3	GR	BR			St				ROG	P1	
		96	K			3		1	GR			BR	Mst				ROG	P1	
	300	K			3			GR						ZL			Fluv		
6	141.513	10	Straatklinker																
	432.982	28	Z					GE									OPG		
		42	K			3		3	GR	BR			St				ROG	P3	

Betekenis van de afkortingen:

LDO – Onderzijde boortraject

Lithologie:

GD – Onverharde sedimenten: G = grind, K = klei, L = leem, V = veen en Z = zand

Bijmengsels: BK = bijmengsel klei, BS = bijmengsel silt, BZ = bijmengsel zand, BV = bijmengsel veen, BH = bijmengsel humus. Betekenis toegevoegde cijfers: 1 = zwak, 2 = matig, 3 = sterk en 4 = uiterst.

Kleur:

HK = hoofdkleur, BL = blauw, BR = bruin, GE = geel, GN = groen, GR = grijs, OL = olijf, OR = oranje, PA = paars, RO = rood, RZ = roze, WI = wit, ZW = zwart.

TK = Tweede kleur (kleurafkortingen als boven).

IK = Intensiteit kleur: LI = licht en DO = donker

VLK = Vlekken (V): 2^e en 3^e letter is kleurafkorting als boven, 1 = weinig, 2 = matig, 3 = veel

Overige kenmerken:

CO = Consistentie (C): ZSL=zeer slap, SLA=slap, MSL=matig slap, MST=matig stevig, STV=stevig

PLH = plantenresten (PL0 = geen, PL1 = spoor, PL2 = weinig, PL3 = veel); DW = doorworteld

VS = veensoorten

SST = Sedimentaire structuren; KB is kleibrokken

BHN = Bodemhorizont; BHC = C-horizont, BHBC = BC-horizont

BI = Bodemkundige interpretaties; BOV = bouwvoor, ROG = rommelig, VRG = vergraven

GI = Geologische interpretaties; DEZ = dekzand

AIS = Archeologische indicatoren; P = puin, Gl = glas, St = (zand)steen